

ב"ה, גליון מד אייר תשמ"א

וועד העולמי ללימוד תורה לשמה

ובזכות זה נזכה להגאולה שלימה בקרוב בב"א

מערת אליהו, חיפה, ארץ ישראל

ספר ראשית חכמה הקדמה

... נודע היות אמת שעיקר עסק התורה הוא ייודע להביאה לקיום המעשה, כדפירש במסכת ברכות פרק ב (יז, א), מרגלא בפומיה דרבא תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים שלא יהא אדם קורא ושונה ובוטט באביו ובמו וברבו ובמי שגדול ממנו בחכמה ובמנין שנאמר (תהלים קיא) ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיהם, ללומדיהם לא נאמר אלא לעושיהם לעושים לשמה ולא לעושים שלא לשמה, וכל העושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא, עד כאן לשונו. וחזר לומר לעושים לשמה וכו' שלכאורה הוא מיותר, אלא ללמדנו שעיקר תורה לשמה היא התורה שאדם לומד כדי לקיימה, וכך היא הבנת הפסוק בזמן שיקדים (האדם) לחכמה יראת ה' תתן החכמה שכל טוב לכל עושיהם, מפני שאין כוונת החכמה אלא ליראת ה', שהחכמה תלמד לאדם דרכי היראה, ומוכרח הוא שתהיה החכמה שכל טוב לכל עושיהם, ושתתקיים בו החכמה, כיון שלא למד החכמה אלא לעשותה כלי ליראה והיראה הוא המעשה:

ובזוהר פרשת בראשית (דף ח, א) אמר זה ובזוהר לשונו, רבי יוסי אמר שכל טוב דא אילנא דחיי דאיהו שכל טוב בלא רע כלל ועל דלא שריא ביה רע איהו שכל טוב בלא רע, עד כאן לשונו. ועל דרך זה מורכב עם הפירוש הקודם הוא כי בהקדים היראה לחכמה אז זוכה האדם להשיג עץ החיים שהוא שכל טוב בלא רע, אבל אם לא הקדים היראה אז אינו שכל טוב בלא רע, כי נמצא בוטט באביו ובאמו והוא עושה שלא לשמה והוא מורכב מטוב ורע, ולכן נוח לו שלא נברא:

ויובן הדבר היטב במה שאמרו ביומא פרק בא ויובן לו כהן גדול לקרות (עב, ב), אמר רבי יונתן מאי דכתיב (משלי יז, טז) למה זה מחיר ביד כסיל לקנות וגו', אוי לשונאיהם של תלמידי חכמים שעוסקים בתורה ואין בהם יראת שמים, מכריז רבי אלכסנדראי חבל על דלית ליה דרתא ותרעא לדרתיה עביד, אמר להו רבא לרבנן במטותא מנייכו דלא תרתו תרתו גהנם, עכ"ל. ופרש רש"י דרתא, חצר. ותרעא לדרתא עביד, שהתורה אינה אלא שער ליכנס בה ליראת שמים, לכן צריך שיקדים לו יראת ה'. תרתו גהנם, להיות יגיעים ועמלים בתורה בעולם הזה ולא תקיימוה

ותרשו גהינם במותכם, ובחייכם לא נהניתם בעולמיכם, עד כאן לשונו. והטעם שקרא ליראת שמים חצר והוא העיקר, והחכמה כניסה לה, נראה לי שיובן במה שהביאו מימרא זו במסכת שבת פרק ב' (לא, ב) זה לשונו, מכריז רבי ינאי חבל על דלית ליה דרתא ותרעא לדרתא עביד וסמיך ליה אמר רב יהודה לא ברא הקדוש ברוך הוא את עולמו אלא כדי שייראו מלפניו, שנאמר (קהלת ג, יד), והאלהים עשה שייראו מלפניו, עד כאן לשונו:

והנראה שמימרת רבי יהודה נסמכה והנראה למימרת רבי ינאי כדי לפרש דבריו, וביאור דבריו שנודע שעיקר העולם הוא ישראל שבשבילם נברא העולם, כמו שדרשו (בראשית א, א), בראשית ברא אלהים, בשביל ישראל שנקראו ראשית, וישראל הם עיקר קיום העולם, שאי אפשר לעולם בלא ישראל, שנאמר (זכריה ב, י), כי בארבע רוחות וגו' כשם שאי אפשר לעולם בלא רוחות כך אי אפשר לעולם בלא ישראל, והתורה לא נבראת אלא בשביל ישראל שידעו להכיר את בוראם, כמו שדרשו בספרי (עקב מז; ילקוט סימן תתעב) זה לשונם, רבי שמעון בן יוחאי אומר כימי העץ ימי עמי, אין עץ אלא תורה שנאמר (משלי ג, יח), עץ חיים היא למחזיקים בה, והרי דברים קל וחומר ומה תורה שלא נבראת אלא לכבודן של ישראל הרי היא קיימת לעולם ולעולמי עולמים, קל וחומר לצדיקים שבשבילם נברא העולם, עד כאן לשונם. אם כן נפקא מינה שכל מציאות העולם עיקרו הוא ישראל, ולא נתן להם הקדוש ברוך הוא את התורה אלא שיראו מלפניו. ועוד שמחמת בריאת העולם נכיר מעשיו וגדלו ונירא מלפניו. וכן פירש ברעיא מהימנא (בא מב, א) שעיקר בריאת העולם בגין דישתמודעון ליה, אם כן היראה שהוא ירא מהבורא שברא הכל היא עיקר החצר, והחכמה המלמדת הדרך היא שער הכניסה, ונמצא שכיון שלא נברא האדם אלא שיירא את הבורא וזהו עיקר החכמה כדפרישית, העושה הפך זה נוח לו שלא נברא, שמהפך כוונת הבורא ונמצא בריאתו לבטלה ועסקו אלעזר איזו היא הברכה שבירך משה בתורה תחילה, ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר בחר בתורה הזאת וקדשה ורצה בעושיה, ולא אמר בעמליה ולא אמר בהוגיה אלא בעושיה באלו שהם עושים את דברי התורה, אדם אומר למדתי חכמה ולא למדתי תורה מה אעשה שם אני, אמר הקדוש ברוך הוא לישראל חייכם כל החכמה וכל התורה דבר אחד קל הוא, כל מי שמתירא אותי ועושה דברי התורה, כל החכמה וכל התורה בלבו, מנין שנאמר (תהלים קיא, י), ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיהם; (תהלים יט י) יראת ה' טהורה עומדת לעד; (משלי טו, כג) יראת ה' היא חכמה וגו', עד כאן לשונו. עוד במדבר רבה (יג, טו) זה לשונם, בלולה בשמן זו התורה שצריכה לבלול במעשים טובים כהיא דתנינן יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ שיגיעת שניהם משכחת עון, הוי למנחה שאותה שעה הוא עושה נחת רוח ליוצרו, בזמן שאדם עוסק בתלמוד תורה והוא בעל מעשים טובים ושומר עצמו מן החטא, עד כאן לשונם:

עוד שם (יד, י) זה לשונם, פר אחד בן בקר וגו' עוד שלשה מיני עולה אלו למה, כנגד שלשה כתרים שנתן הקב"ה לישראל על זאת, כתר תורה וכתר כהונה וכתר

מלכות. כתר תורה זה הארון שכתוב בו (שמות כה, ב) ועשית עליו זר זהב. כתר כהונה, זה מזבח הזהב שכתוב בו (שם ל, ד) ועשית לו זר זהב סביב. כתר מלכות זה השלחן שכתוב בו (שם כה, כה) ועשית לו זר זהב סביב. שיעיר וגו' כנגד שם טוב הוא המעשה כמה דתנינן לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה לפי שהמעשה הוא המכפר על האדם כההיא דתנינן תשובה ומעשים טובים כתריס בפני הפורענות, ואותו כתר (שם טוב) הוא כנגד המנורה לקיים מה שנאמר (משלי ו, כג), כי נר מצוה ותורה אור, למה נקראת התורה אור שהיא מאירה את האדם מה יעשה, ולפי שהתורה מלמדת את האדם כיצד יעשה רצון המקום לפיכך שכר התלמוד גדול, וגדול המעשה יותר מן העושה, שנאמר (ישעיה לב, יז), והיה מעשה הצדקה שלום, ועבודת הצדקה השקט ובטח עד עולם, עד כאן לשונם. והמאמר הזה מבואר במעלת המעשה ובסודו במעלתו שהיא כנגד כתר שם טוב, ונודע שכתר שם טוב עולה על גביהן, ששום כתר מג' כתרים הנזכרים אינם נקראים כתר אלא על ידי שם טוב, שאם לא נהגו הכהן והמלך והעוסק בתורה כראוי אין כתריהם כתר, נמצא שעיקר המכתיר לתורה שתקרא כתר הוא השם טוב שהוא המעשה. מעלה שנית שהמעשה מכפר על האדם, והטעם כי התורה תלמד לאדם היאך יעשה תשובה כדי שיתכפרו לו עונותיו ואם קרא ולא קיים נמצא כאלו לא קרא, וכמו שכתב החסיד בעל חובת הלבבות (שער התשובה פ"י) כי אין התשובה יוצאת מפינו כי אם ממעשינו בכמה תנאים שפירש שם בשער התשובה, ומפני זה סמך התנא לתשובה מעשים טובים, וכן רבא במאמר שהעתקנו לעיל עיקר תורה תשובה ומעשים טובים:

עוד במה שאמר שכתר שם טוב כנגד המנורה עוד שהיא נר מצוה, ביאר לנו צורך התורה למעשה והמעשה לתורה, כדפירשו בזוהר פרשת תרומה (קסו, א) זה לשונם, פתח רבי אבא ואמר (משלי ו, כג) כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר, כי נר מצוה כל מאן דאשתדל בהאי עלמא באינון פקודין דאורייתא אתסדר קמיה בכל פקודא ופקודא חד שרגא לאנהרא ליה בההוא עלמא, ותורה אור מאן דאתעסק באורייתא זכי לההוא נהורא דאדליק שרגא מיניה דהא שרגא בלא נהורא לא כלום, נהורא בלא שרגא אוף הכי לא יכיל לאנהרא, אשתכח דכלא דא לדא אצטריך, אצטריך עובדא לאתקנא שרגא ואצטריך למלעי באורייתא לאנהרא שרגא זכאה איהו מאן דאתעסק בה בנהורא ובשרגא, עד כאן לשונם. וסוד הענין נתבאר בפרשת משפטים (ק"ט, א) זה לשונם, ואינון דעסקין בתורה ובמצוה לשמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה שלא על מנת לקבל פרס אלא כברא דאיהו מחויב ביקרא דאבוה ואימיה אתקשר ודאי ואתרשים בעמודא דאמצעיתא ושכינתא כאלו ביה הוּוּ חד ומאן דאית ביה תורה בלא מצוה או מצוה בלא תורה כביכול, כאלו הוּוּ בפרודא, אבל בדא ודא כאלנא דענפוי מתפרדין לימינא ולשמאלא ואילנא יחודא דתרווייהו באמצעיתא, עד כאן לשונם:

ומה שאמר בסוף המאמר רבה שהעתקנו ומה ששכר התלמוד גדול, והוכיח כן מפסוק (ישעיה לב, יז) והיה מעשה הצדקה שלום, אף על פי שלכאורה אין ממנו

ראיה אלא למעשה שהוא גדול יותר מן העושה שמלת ועבודת הצדקה פירושו הוא למעשה, מכל מקום יש ממנו ראיה גמורה לכל, והוא כמה שפירושו בזה פרשת מקץ (קצט, א) שהתורה נקראת צדקה, זה לשונם, פתח רבי יוסי ואמר (משלי י, ב) לא יועילו אוצרות רשע וצדקה תציל ממות, לא יועילו אוצרות רשע אילין אינון דלא משתדלי באורייתא ואזלין בתר מילי דעלמא למכנס אוצרין דחיובא, מה כתיב (קהלת ה, ב), ואבד העושר ההוא בענין רע, בגין דאינון אוצרות רשע, וצדקה תציל ממות אלין אינון דמשתדלי באורייתא וידעי ארחא לאסתכלא, דהא אורייתא עץ חיים היא ואקרי צדקה, דכתיב (דברים ו, כה) וצדקה תהיה לנו וגו'. דבר אחר וצדקה תציל ממות, דא צדקה ממש, ובתרין גוונן איהו ובתרין סטרין קרי ביה אורייתא וקרי ביה צדקה וכלא חד, עד כאן לשונם. ומשטחיות המאמר יש ראיה אל כוונתנו ומכל מקום לא תקרא התורה צדקה אלא בבחינת הנמשך ממנה לקיום המעשה והיינו ראיית הפסוק שהביא וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות, שהשוה התורה לצדקה כמו שאמר בסוף המאמר דכלא חד, כי כמו שהצדקה היא בסוד עץ החיים המחיה לעניים שהם באילנא דמותא כדפירש בפרשת בחקותי, כן ענין התורה לכינוי צדקה צד"ק ה"א. וזהו שדקדק בלשונו ואמר אלין אינון דמשתדלי באורייתא וידעי ארחא וכו', וכוונת וידעי ארחא הוא לקיום המצות. ואף על פי שהמאמרים הנזכרים נראה שהתורה שקולה כמעשה והתלמוד גדול שמביא לידי מעשה, מכל מקום מצינו שקניית חיי העולם הבא הוא על ידי מעשה, כדאמרינן בפרקא קמא דעבודת אלילים (ע"ז יח, א), כשחלה רבי יוסי בן קסמא הלך רבי חנינא בן תרדיון לבקרו ושאל לו רבי חנינא לרבי יוסי מה אני לחיי העולם הבא, אמר לו כלום מעשה בא לידך, אמר לו מעות של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה וחלקתים לעניים, אמר לו אם כן מחלקך יהא חלקי ומגורלך יהא גורלי:

עוד בתענית פרק ג (כא, ב) אמרו רבותינו עוד זכרונם לברכה, אבא, אומנא הוה, אתי ליה שלמא כל יומא ממתיתבתא דרקיעא, ולאביי כל מעלי יומא דשבתא, ולרבא כל מעלי יומא דכפורי, הוה קא חלשא דעתיה דאביי על דאבא אומנא, אמרו ליה לא מצית למעבד כעובדיה, וספרו שם מעשיו. הרי כי עם היות שאביי ורבא בכל הגמרא הלכה כרבא חוץ מיע"ל קג"ם שהלכה כאביי, מכל מקום לענין מעשה גדלו מעשה אביי על רבא, ולכך היו נותנים לו שלום מלמעלה כל ערב שבת. וכן כמה (אנשים) אמרו שם בתענית שזכו לעולם הבא מפני המעשה. וכן מצינו ששבחו לרבי חייא מפני המעשה, כמו שאמרו, גדולים מעשי חייא. ורב הונא, לא הניחוהו כשנפטר, ליכנס במערת רבי חייא אלא מפני שהיה בעל מעשה, שפעם אחת נהפכה לו רצועה של תפילין והתענה ארבעים תעניות כדאיתא במדרש קהלת (ט, י) וכן במועד קטן (כה, א). וכן אמרו בתנא דבי אליהו (ט) על פסוק ודבורה אשה נביאה (שופטים ד, ד) שעל המעשה האדם זוכה לרוח הקודש, זה לשונם, מה טיבה של דבורה שנתנבאת על ישראל ושפטה אותם והלא פנחס בן אלעזר עומד מעיד אני עלי את השמים ואת הארץ, בין נכרי בין ישראל בין איש בין אשה בין עבד בין שפחה הכל לפי מעשיו של אדם רוח הקודש שורה עליו. אמרו בעלה של דבורה עם הארץ היה, אמרה לו בא ואעשה לך פתילות ולך לבית המקדש

שבשילה מה אם יהיה חלקך בין הכשרים שבהם ותבא לחיי עולם הבא, והיא עושה פתילות והוא מוליך לבית המקדש, ושלושה שמות יש לו, ברק ומיכאל ולפידות, ברק, על שם שפניו דומות לברק, מיכאל, על שם שהוא ממין את עצמו, דבר אחר על שם מלאך, לפידות, על שם שאשתו עושה פתילות והיא מתכוונת ועושה פתילות עבות כדי שיהא אורן מרובה והקדוש ברוך הוא בוחן לבות וכליות אמר לה, דבורה את נתכוונת להרבות אורי אף אני ארבה עורך ביהודה ובירושלים כנגד שנים עשר שבטים, מי זכה לו ללפידות שיהא חלקו עם הכשרים ובא לחיי העולם הבא, הוי אומר דבורה אשתו. עליה נאמר, חכמות נשים בנתה ביתה, ועל איזבל בת אלבעל נאמר, ואולת בידיהתהרסנה, עד כאן לשונו:

ובזוהר פרשת תרומה (קסה, ב) אמרו ובזוהר רבותינו זכרונם לברכה פקודין דאורייתא גרים לבר נש לאשלמא רוחיה ונשמתייה בהאי עלמא ובעלמא דאתי, אורייתא מזכה לבר נש לאחסנא תרין עלמין עלמא דין ועלמא דאתי, כל מאן דאשתדל באורייתא אשתדל בחיים, חיים בהאי עלמא וחיים בעלמא דאתי, אשתזיב מכל אונסין בישיין דלא יכלין לשלטאה עליה, אי באשתדלותיה הכי כל שכן מאן דעביד עובדא, עד כאן לשונו. הרי בפירוש מהמאמר הזה שהמעשה גדול, כמו שאמרו כל שכן מאן דעביד עובדא, אמנם אפשר לדחות ואין מכאן ראיה כל כך דאפשר דהכי קאמר כל שכן אם עשה מעשה אחר שלמד שנמצא שמקיים תורה ומצוה ששכרו גדול כמבואר לעיל, אמנם מעשה לבד בלי תלמוד אינו גדול שהרי אין בור ירא חטא ולא עם הארץ חסיד, ואבא אומנא אע"פ שנשתבח במעשה גם כן היה בו תורה ומהתורה בא לידי מעשה, ומוכרח לומר הבנה זו לפי דברי הזוהר שאמר בפרשת פקודי (רמז, ב) בהיכלות בסוף היכל ב' שכל מי שאין בו תורה אף על פי שיש בו מעשים טובים וכו' עיין שם. וכן העתקנו מאמר אחד בשער התשובה פרק שביעית על פסוק אם לא תדעי לך היפה בנשים, ע"ש. ועוד טעם היות המעשה גדול כמו שאמר כל שכן מאן דעביד עובדא מפני היות טורח במעשה יותר מבדבור, שהרי אם קרא אדם כיצד יקיים מצות סוכה או לולב וכיוצא יקרא סדר המצוה בשעה אחת או פחות, ולתקון עשיית המצוה יתבטל יום אחד, וכן לתקון מצות תפילין עד שיעבד העור לשם קדושה ועד שיעשה הבתים והכתיבה צריך זמן רב, והקריאה ללמוד הוא זמן מועט, ולכך שכינה מתתקנת במעשה יותר מבדיבור. כדפירשו בזוהר פרשת בראשית (ח, א) לכל עושיהם (תהלים קיא, י) אילין חסדי דוד הנאמנים תמכין אורייתא, ואינן דתמכין אורייתא כביכול אינן עבדין, דלעאן באורייתא לית בהו עשיה בעוד דלעאן בה, אינן דתמכין לון אית בהו עשיה, ובחילא דא כתיב (שם) תהלתו עומדת לעד, וקיימא כורסייא על קיומא כדקא יאות, עכ"ל. וכן פירש בתקונים כי מעשה ודבור מעשה כנגד נפש ודבור כנגד רוח, כמו שהעתקנו לשונו בשער הקדושה:

ועם היות שנראה בזוהר בכמה מקומות ועםשמעלת התורה יתרה על המעשה, בפרשת ויקרא (כב, א) זה לשונו, תא חזי רזא דמלה לא קיימא כנסת ישראל קמי מלכא אלא באורייתא, דהא כל זמן דישראל בארעא אשתדלו באורייתא, כנסת

ישראל שראת עמהון, כד אתבטלון ממילי דאורייתא לא יכלא לקיימא עמהון שעתא חדא, עד כאן לשונו. ועוד שדאר מקומות העתקנו בשער האהבה ובשער הקדושה. מכל מקום אין מכאן ראיה, שבלי ספק עיקר תורה לשמה הוא לדעת אותה כדי לקיים מצוותיה ובעוד שיעסוק בה אף על פי שיעסוק בה שלא לשמה מתוך שלא לשמה בא לשמה. וכן פירשו בירושלמי והעתקנו לשונו בשער התשובה (רפ"ז) שאמרו, שאור שבה היה מקרבן אצלי, ע"ש. ועוד שהעוסק בה על מנת לקיים חשוב לפניו יתברך כאלו קיים כמו שנבאר, ומבואר ברעיא מהימנא ובתיקונין שעיקר עסק התורה הוא למעשה. ברעיא מהימנא פרשת פנחס (ריח, א) זה לשונו, דאורייתא דאקרי עץ חיים היא למחזיקים בה, ובר נש הוא דכתיב (דברים כ, יט) כי האדם עץ השדה, ופיקודין דבה דמיין לאיבא מה כתיב ביה (שם כ) רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא אותו תשחית וכת, אותו תשחית מעלמא דין וכת מעלמא דאתי, ובגין דא צריך לאעקרא מההוא אתר ויתנטע באתר אחרא בין צדיקיא, מה בר נש בלא בנין אתקרי עקר ואתתיה עקרה אופ הכי אורייתא בלא פקודין אתקריאת עקרא ובגין דא אוקמוה (אבות א, יז) לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה, עכ"ל:

וכן בתקונים (דף צו), אף על גב דאתרבי וכן אילנא דאיהו גופא דאורייתא ולית ליה איבא דאינון פיקודין דעשה מה כתיב ביה רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא אותו תשחית, ובגין דא אמרו מארי מתניתין דלית מדרשא עיקר אלא המעשה הוא העיקר, עכ"ל. הרי בפירוש אמרו כי עם היות שיעסוק בתורה שהוא רמז לגדילת האילן, אם לא יעשה מעשה שהוא הוצאת הפרי מהאילן הוא נקרא עץ שאינו עץ עושה פרי שהוא אילן סרק, ואותו תשחית וכת, כי עיקר גדילת האילן הוא לפירותיו, וזהו לא המדרש הוא העיקר, כי עיקר האילן הוא פירותיו, (א"כ) המעשה הוא העיקר, כי לכך נטעו האילן, נמצא שאם יעסוק בתורה על מנת לקיים כל מה שיקרא נקרא עוסק בתורה, כי שם התורה העצמי הוא המעשה שהרי היא נקראת תורה לשון הוראה להורות לאדם כיצד יעשה המצות, ואם אינו עושה נמצא שם תורה בו לבטלה. ועד"ה לשמה הוא לשם ה', והכוונה להביא התורה בקיום המעשה שהיא בה"א אחרונה של שם ונמצא בזה משתלם ידו"ד כלו, כי (השם) השולט על התורה הוא שם ידו"ד ועל מצוה אדנ"י, שהם קב"ה ושכינתיה, כמבואר במאמר רעיא מהימנא שהעתקנו לעיל מפרשת משפטים. ואם יעסוק בתורה כדי ליחד את השם על ידי המעשה אשריו שמשלים את השם כולו אפילו בדבור ונמצא ה' של ידו"ד מעשה בכח, ואדנ"י מעשה המצוה בפועל. ובזה יובן ברייתא דר' מאיר (אבות פ"ו מ"א) כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, כי בעוסקו בתורה בכוונתו זאת הרי הוא כאלו קיים כל תרי"ג מצות, כיון שהוא לומד על מנת לעשות כל האפשר בידו לקיים הקב"ה מעלה עליו כאלו קיימם, כיון שאינו חסר מצדו, שהקב"ה יודע מחשבתו הטובה שבבוא המצוה לידו יקיימנה, כמ"ש (ברכות סא, ב) על רבי עקיבא שהיה אומר כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו:

ואמרו בזוהר פרשת בלק (קצה, ב) שכל ואמרו המכוין בפסוק ראשון של קריאת שמע למסור נפשו על קדושת ה' מעלין עליו כאלו מסר נפשו, זה לשונו, לבתר לשואה נפשיה גו אינון דמסרי נפשייהו על קדושת שמייה והיינו ביחודא דשמע ישראל דכל מאן דשוי הכי רעותיה בהאי קרא אתחשיב ליה כאלו מוסר נפשיה על קדושת שמייה, עכ"ל. הרי שהמחשבה הטובה הקב"ה מצרפה למעשה. ועל דרך זה הוא אמרם רבותינו ז"ל (מקודשי) אלו בני אדם שקיימו את התורה מאל"ף ועד תי"ו, וזה דבר נמנע לאדם אחד לקיים את כל המצות, שתרי"ג מצות מהם תלויות בארץ, מהם מצות יבום למי שיש לו אח, מהם מצות גט למגרש אשתו ומצות מזוזה למי שיש לו בית וכיוצא הרבה, אלא על דרך הנדרש שקיימו כל האפשר בידם לקיים כאלו קיימו כלה. וראיה לפירוש הזה בדברי רבותינו באבות דר' נתן, כל שמעשיו מרובים מחכמתו חכמתו מתקיימת, שנאמר (שמות כד, ז), נעשה ונשמע.

כתב רבינו יונה עליו השלום (שערי תשובה שער ב דרך ג) זה לשונו, ביאור הדבר כי האיש אשר קבל על נפשו בלב נאמן לשמור התורה ומצותיה יש בידו שכר על כל המצות אעפ"י שלא שמע אותם (יע"ש). וכן אמרו ז"ל, וילכו ויעשו בני ישראל (שמות יב, כח) וכי מיד עשו והלא לא עשו אלא בי"ד לחדש, אלא כיון שקבלו עליהם לעשות כאלו עשו מיד, עכ"ל. וכן כתב בספר חסידים (סימן תתקמ"ה) שעיקר עסק תורה לשמה הוא הלומד ומקיים, זה לשונו, הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה מאכילין לו גחלי רתמים, שנאמר (איוב ל, ד), הקוטפים מלוח עלי שיח ושורש רתמים לחמם, ואם מקיים הרי היא לשמה. וגם למדת המרצה מעות מידו לידה כדי להסתכל בה, לא ינצל מדינה של גהינם, והוא אינו צופה בנשים הרי לשמה, אבל אם פוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה וכן אם צופה בנשים הרי יענש גם על מה שלמד דוגמת נביא שעבר על מה שנאמר לו, או כגון אותו ששמע דברי הנביא ועבר על דבריו והכהו הארי כן הלומד ואינו מקיים, עכ"ל:

ומפני שיש מקומות בזוהר שנראה שעסק ומפני התורה הוא העיקר, והראיה שהרשב"י עליו השלום וחבריו, היו מתגרשים חוץ מבתייהם בכפרים לעסוק בתורה, ראינו לבאר הדרוש על מתכונתו כפי המובן בראיות הזוהר עצמו, כדי שלא לתת מקום לבעל דין לחלוק. בפרשת וישב (זוהר קצא) רבי יהודה פתח (עמוס ג, ד) הישאג אריה ביער וגו' הישאג אריה ביער תא חזי כמה אית לון לבני נשא לאשגחא בפולחנא דקוב"ה דכל מאן דאשתדל באורייתא ובפולחנא דקודשא בריך הוא דחלתיה ואמתיה על כלא וכו', ופירש לקמיה שכשהבריות רואות דיוקן אדם מזדעזעות ממנו, הרי כי דיוקן אדם אינו משתלם אלא על ידי תורה ומעשה, והטעם כמבואר לעיל. עוד (שם) ותא חזי בזמנא דהוו ישראל בארעא קדישא לא אשתכח בידייהו חובא כמא דאוקמוה, בגין דאינון קרבנין דהוו מקרבין בכל יומא הוו מכפרי עלייהו השתא דאתגלון ישראל מארעא ולית מאן דמכפר עלייהו אורייתא היא מכפרא עלייהו ועובדין דכשרן בגין דשכינתא עמהון בגלותא ומאן דאיהו לא מסתכל בארחוי דקוב"ה גרים לשכינתא לאתכפיא בגו עפרא כד"א

(ישעיה כו, ה), ישפילנה ישפילה עד ארץ וגו', אמר רבי יצחק וכן מאן דאשתדל באורייתא ובעובדין דכשרן גרים לה לכנסת ישראל לארמא רישא בגו גלותא זכאה חולקהון דאינון דמשתדלי באורייתא יממא ולילי, עד כאן לשונו. הרי שאמר באורייתא ובעובדין דכשרן. ועם היות שאמר בסוף המאמר זכאה חולקהון דאינון דמשתדלי באורייתא יממא ולילי לישנא דקרא נקט ובתורתו יהגה יומם ולילה ולא ישלול בעבור עסק התורה עסק המעשה, שאפשר לקיים זה וזה, שיעסוק בתורה מעוטר בציצית ותפילין שהקדמונים היו זהירין בזה הרבה שלא היו הולכים ד' אמות בלא ציצית ובלא תפילין וכמו שהארכנו בשער הקדושה, הרי בזה מקיימים תורה ומעשה כאחד:

וטעם העסק בתורה יומם ולילה, הוא לדעת וטעם אמיתות קיום המצות ברמיזתם וסודם כראוי, וכן מוכח בריש פרשת מקץ (זוהר מקץ קצג) זה לשונו, תא חזי כמה אית לון לבני נשא לאתסכלא בפולחנא דקוב"ה ולאשתדלא באורייתא יממא ולילי בגין דינדעון ויסתכלון בפולחניה, עד כאן לשונו. הרי בפירוש שהעסק בתורה יומם ולילה כדי שיתחכמו וידעו דרכי העבודה האלהית, והטעם כי שגגת תלמוד עולה זדון, ולזה צריך השתדלות יומם ולילה כדי שלא לבא לידי טעות. ועוד שאפילו יהיה חכם גדול בתיקון עשיית המצות כל עוד שיתחכם בתורה ידע סוד תיקון עשייתה יותר ויותר בעומק הסוד, שהרי תכלית הידיעה הוא לדעת סוד שיעור קומה כדפירש בברייתא של רבי ישמעאל (מדרש משלי) בפסוק (משלי י, יז), אורח לחיים שומר מוסר ועוזב תוכחת מתעה, ואמר שם רבי ישמעאל כי ביום הדין שואלים לאדם אם עסק במקרא ואם ידע שתא סדרי ואם ידע תורת כהנים ואם ידע הגמרא, זה לשונו, בא לפניו מי שיש בידו הגדה והקדוש ברוך הוא אומר לו בני גמרא למה לא למדת, שכל הנחלים הולכים אל הים והים איננו מלא, ואי זה זה הגמרא. בא מי שיש בידו גמרא והקב"ה אומר לו בני הואיל ונתעסקת בגמרא צפית במרכבה ציפית בגאותי, שאין לי הנייה בעולמי אלא בשעה שתלמידי חכמים יושבים ועוסקים בתורה ומציצין ומביטין ורואים והוגים המון התלמוד הזה, כסא כבודי היאך הוא עומד וכו', חשמל היאך הוא עומד וכו' בזק היאך הוא עומד וכו', כרוב היאך הוא עומד וכו', גדולה מכלם כסא כבודי היאך הוא עומד לאי זה רוח משמש באחד בשבת וכו', וכי לא זה הוא כבודי לא זה הוא גדולתי זהו הדרי ויפיי שבני מכירין את כבודי במדה הזאת, עליו אמר דוד בחכמתו (תהלים קד, כה) מה רבו מעשיך ה', מכאן היה רבי ישמעאל אומר אשרי תלמיד חכם שמשמר למודו בידו כדי שיהא לו פה להשיב להקדוש ברוך הוא ליום הדין, לכך נאמר (משלי י, טז), אורח לחיים שומר מוסר, אבל אם עזב למודו והניחו משיגו בושה וכלימה ליום הדין, לכך נאמר, ועוזב תוכחת מתעה, מהו לשון מתעה שהקב"ה מרחיקו מלפניו, עכ"ל. הרי שתכלית הידיעה בחכמה הוא לדעת מעשה מרכבה ושאר הדברים הנזכרים במאמרו, אם כן הרי יש ממנו תועלת למעשה כדפירש בפרשת יתרו (זוהר פז) שכל המצות כלם תלויים למעלה, זה לשונו, דתנינן כל פקודי דאורייתא מתאחדן בגופא דמלכא מנהון ברישא דמלכא ומנהון בגופא ומנהון בידי מלכא ומנהון ברגלוי, ולית מאן דנפיק מגופא דמלכא לבר, עד כאן לשונו. הרי כפי

ידיעתו בחכמה ידע לעשות המצוה ברמיזתה (כפי הסוד) העליון ולא יושג אלא על ידי העסק בתורה יומם ולילה, וכולי האי ואולי:

גם אין להקשות שלא שהיו עוסקים בגמילות גם חסדים שהרי אמר בפרשת בלק (שם קעו) שרבי יצחק ורבי יהודה נשתתפו בגמילות חסדים ולא קרו קריאת שמע, זה לשונו, אמרו ודאי הכי הוא ויומא דא אישתדלנא בהדי חתן וכלה דלא הוה לון צרכייהו והוו מתאחרן לאזדווגא ולא הוה בר נש לאשתדלא עלייהו ואנן אשתדלנא בהו ולא קרינן קריאת שמע, ומאן דאתעסק במצוה פטור מן המצוה, עד כאן לשונו. וכן מוכח בפרשת תצוה מרבי נהוראי וחבריו הפרושים שהיו במדבר עוסקים בתורה והיו באים בחדש השביעי לקיים מצות סוכה בישוב. עוד רבי אלעזר אמר בפרשת וישלח (זוהר עח) זה לשונו, רבי אלעזר ורבי יצחק הוו אזלי בארחא ומטא זמנא דקריאת שמע וקם רבי אלעזר וקרא קריאת שמע וצלי צלותיה ושאר המעשה האמור שם הנוגע למעשה, ולא נעתיק אותו מפני האריכות, וכמה מעשים אחרים הובאו בזוהר מחסידותם ומעשיהם שאין צורך להאריך. והמסתבר לי שסברת רבי שמעון בן יוחאי וחבריו כסברת הירושלמי (ירושלמי חגיגה פ"ק) בענין אם תלמוד קודם למעשה, זה לשונו, כבר נמנו בעליית בית ארים בלוד התלמוד קודם למעשה, רבנן דקיסרין אמרי הדא דאת אמר כשיש שם מי שיעשה אבל אם אין שם מי שיעשה המעשה קודם לתלמוד, עד כאן לשונו. ומה שהיו מתגרשים חוץ מבתיהם ועוסקים בתורה בדרך, פירש בתקונים (תקוני הזוהר א) ועוד בפרשת וירא אליו, זה לשונו, רבי יהודה ורבי יוסי הוו אזלי בארחא אמר ליה רבי יהודה לרבי יוסי פתח פומך ולעי באורייתא דהא שכינתא אשתכח גבך, דכל זמן דמילי דאורייתא לעאן שכינתא אתיא ומתחברא וכל שכן בארחא דשכינתא קדמא ואתיא ואזלא קמייהו דבני נשא דזכאן במהמנותא דקוב"ה, עכ"ל. ועוד הארכנו בטעם הדבר יותר בשער הענוה, ובעונש הלומד ואינו מקיים ביארו במדרש ואלה הדברים רבה (מ"ר פר' כי תבא) זה לשונו, לשמור ולעשות את כל מצותי אמר רבי חלפתא כל מי שלמד דברי תורה ואינו מקיים ענשו חמור ממי שלא למד כל עיקר, למה הדבר דומה למלך שהיה לו פרדס הכניס לתוכו ב' אריסין, אחד היה נוטע אילנות ומקצצן ואחד לא היה נוטע כל עיקר ולא מקצצן, על מי המלך כועס לא על אותו שהיה נוטע ומקצץ, כך כל מי שלמד דברי תורה ואינו מקיים אותן ענשו חמור ממי שלא למד כל עיקר, מנין שנאמר (ישעיה כו, י) יוחן רשע בל למד צדק, אבל אם למד ולא קיים אינו נחנן, הוי לשמור לעשות את כל מצות, עכ"ל. עוד בענשו אמרו בספרי (במדבר טז, לא), כי דבר ה' בזה, רבי מאיר אומר זה הלמד ואינו עושה שונה לאחרים ואינו עושה, רבי נתן אומר זה היכול ללמוד ואינו לומד, רבי נהוראי אומר שלא השגיח על דברי תורה, עכ"ל. עוד בענשו אם לא קיים ובשכרו אם קיים בויקרא רבה פרשת בחקותי בפסוק (ויקרא כו, ג) ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם, אמר רבי חמא בר חנינא אם שמרתם את התורה הריני מעלה עליכם כאלו אתם עשיתם אותה, ועשיתם אתם אמר רבי חנינא בר פפא אמר להם אם שמרתם את התורה הריני מעלה עליכם כאלו עשיתם עצמכם. ועשיתם אותם תני רבי חייא הלמד לעשות לא הלמד שלא לעשות, הלמד

שלא לעשות נוח לו שלא נברא. אמר רבי יוחנן הלמד שלא לעשות נוח לו שנהפכה שליתו על פניו ולא יצא לאויר העולם. אמר רבי אחא הלמד על מנת לעשות זוכה להקביל רוח הקדש מה טעם (יהושע א, ח) למען תשמור לעשות ככל הכתוב בו כי אז תצליח את דרכך ואז תשכיל, ואין תשכיל אלא רוח הקודש, כד"א (תהלים פט, א), משכיל לאיתן האזרחי, עד כאן לשונו:

וכיון שראינו מעלת המעשה כמבואר וכיון במאמרים הנזכרים ושהתלמוד מביא לידי מעשה, ראיתי לחבר ספר כולל בענייני המעשה הנמצאים מפוזרים בדברי רבותינו במדרשים ובגמרא ובזוהר וגם הנמצא בדברי המפרשים המוכרח יותר מדבריהם הנוגע למעשה, כי בהיות דברי המעשה מקובצים כאחד יזכור האדם המעשה ולא ישכח ממנו מהרה, מה שאין כן בהיות הדברים מפוזרים שכאשר יקרא דבר אחד מהמעשה ישכח ממנו מה שקרא ויטרח לבקש מבוקשו, וכאשר עלתה בהסכמתי לחבר הספר הזה ראיתי לקרוא שמו ספר, ראשית חכמה וזה מכמה סבות, האחד להורות כי קודם לכניסת שום חכמה בין חכמת הגמרא בין חכמת הקבלה, לכל, צריך שתקדם היראה, וכמו שאמר (תהלים קיא, י), ראשית חכמה יראת ה', כדפירשתי לעיל, והיינו מתניתין כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת וכו', ורבינו יונה פירש במשנה הזו פירוש נאה והעתיקו החסיד הר' יוסף יעבץ עליו השלום בפירוש המשנה, ומפני שנוגע לדרוש שלנו ראיתי להעתיקו, זה לשונו, כי מי שהוא ירא חטא הוא שמח במה שלמד כי היא מאשרתו ללכת בדרך שהורגל ולבו מוסיף בה אהבה, אבל בזמן שחכמתו קודמת ליראת חטאו נמצא שאין החכמה מונעתו מן העבירות שהורגל בהם וסופו לבעוט בה, לפי שדומה עליו כמשוי ולכך אין חכמתו מתקיימת. עוד כתב החסיד שם זה לשונו, והכלל מן המשנה הזאת כי חכם ירא חטא מכבד את התורה בעצמו ובזולתו, בעצמו כי אחר שכוונתו בלמודו לא היתה כי אם ליראה את השם הנכבד והחכמה כלה מזהרת על זה תיקר החכמה בעיניו הפלא ופלא, בזולתו כי הבריות אומרות עליו ראו פלוני שלמד תורה כמה מעשיו מתוקנים אשרי רבו שלמדו תורה אוי לו למי שלא למד תורה, והחכם בלתי ירא חטא בהיפך כי הוא מבזה החכמה שמונעתו מתאוותיו הבהמיות והבריות אומרות ראיתם פלוני שלמד תורה כמה מקולקלים מעשיו. ומפני סבה זו יצדק שם ספרי "ראשית חכמה", כי מאחר שהיראה והמעשה היא עיקר החכמה כמה שנאמר אין העיקר על למוד החכמה אלא על ההקדמה שלה שהיא היראה, והמעשה הוא הנקרא חכמה באמיתות, וכמו שאמר הפסוק (איוב כח, כח), ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה, ודרשו בשבת פרק ב (לא) אמר רבי יוחנן משום רבי אלעזר אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא יראת שמים בלבד, שנאמר (דברים יא, יא), ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה וגו', וכתוב, ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה וגו', שכן בלשון יוני קורין לאחת הן, עד כאן לשונו:

וכיון שהיראה היא העיקר והפסוק אמר היא וכיון חכמה, מי שיהיה בו היראה הוא הראוי שיקרא חכם, ומי שאין בו יראה אין לו חכמה. וכן דרשו בואלה שמות רבה

(פרשה מ) זה לשונם, אמר רבי הושעיא כל מי שהוא יודע ואין בידו יראת חטא אין בידו כלום, כל נגר שאין בידו ארגליא שלו אינו נגר, למה שקפלויות של תורה ביראת חטא, שנאמר (ישעיה לג, ו), יראת ה' היא אוצרו, אמר רבי יוחנן כל מי שהוא יודע תורה ואינו עושה, מוטב לו שלא יבא לעולם אלא נהפכה השליא על פניו, לכך נאמר הן יראת ה' וגו'. אמר רבי חייא בר אבא מהו הן יראת ה' אמר ה' אלהים אם היו לך מעשים טובים אני נותן לך שכר, ומה שכר, תורה, שנאמר, ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה וסור מרע בינה. ואם סרת מן הרע אני מעמיד ממך בני אדם שמבינים בתורה, מהיכן אתה למד מיוחד ומרים בעת שיראו מהאלהים, כדכתיב (שמות ב, יז), ותיראן המילדות את האלהים וגו', עד כאן לשונו. לענינו, נמצא לפי זה מלות "ראשית חכמה" ר"ל הקדמות המעשה הצריכות לחכמה, כי אין חכמה בלי יראה מוקדמת:

עוד כוונתי לקרוא שם הספר "ראשית חכמה", עוד להורות כי אין התועלת בו לא לבורים ולא למי שלא הריח בריח החכמה, כי אם ידבר האדם דברי חכמה לכסילים יבוזו לדבריו, וכמו שאמר שלמה עליו השלום (משלי א, ז), חכמה ומוסר אוילים בזו, אך מי שיש בו "ראשית חכמה" ימצא בו תוכחת לנפשו ויתקיים בו (שם ט, ט), הוכח לחכם ויאהבך:

ועם היות שאין כוונתי בספר הזה אלא להוכיח ועם את עצמי ולמצוא דברי רבותינו ז"ל המכניעים את הלב מסודרים לפני על כל פנים ימשך תוכחת למי שיהיה כיוצא בי. ואם לא יהיה בספר הזה תועלת לחכמים הגדולים אשר כל הכתוב כאן נודע להם, יהיה אי זה חדוש לאותם המתחילים כמותי אשר להם ראשית חכמה ולא חכמה, כי אני לא ידעתי חכמה ודעת קדושים בינה, וכפי קוצר השגתי עשיתי מה שעשיתי להוכיח את עצמי ולכיוצא בי שלא נהיה נאים דורשים ולא נאים מקיימים, כמו שדרשו בואלה שמות רבה (פרשת המן) זה לשונם, דבר אחר לחמו נתן מימיו (ישעיה לג, טז), זה הקב"ה שמפקיד לבני תורה אל תהא אומר על מה שלא שמעת שמעתי ולא תהא אוסר לאחרים ומתיר לעצמך, אלא יהו יוצאין מפ"ך נאמנין כשם שיצאו מפי משה, ואני מראה לך יופיי פנים אל פנים, שנאמר (שם לג, טז), מלך ביפיו תחזינה עיניך, עכ"ל. עוד דרשו (קהלת ט, טז), וחכמת המסכן בזויה, וכי רבי עקיבא וחבריו עשירים היו שנשמע את דבריהם, והלא הם גזרו על הצבור והם מקיימים, אלא מהו חכמת המסכן, שממסכן מדברי תורה, שמלמד לאחדים והוא בעצמו אינו מקיים, לפיכך דבריו אינם נשמעין, מזרזין לאחרים לא תלוו ברבית והם מלוין ברבית, עכ"ל. גם כוונתי לקרותו בשם ראשית חכמה, כי שאר המחברים שקדמוני המדברים בתשובה ומעשה כתבו התוכחות כפי שכליהם הרחב, כמו החסיד בעל חובת הלבבות ורבינו יונה בשערי תשובה ודומיהם, ואני תפסתי לי לעיקר דברי רבותינו, ולכן לעולם בראשית דברי תפסתי דברי רבותינו, לפעמים אקדים דברי הזוהר כפי הדרוש המצטרך ואחר כך אעתיק דברי המפרשים, ומה גם כי לקטתי מדברי רבותינו ומדברי הזוהר ראשית דבריהם הנוגע למעשה, ולא הארכת בדברות הפסוקים המובאות בגמרא

ובמדרש רבה וכיוצא. וכמו שהביכורים נקראים ראשית, שנאמר (דברים כו, ב), ולקחת מראשית כל פרי האדמה, כן לקטתי ראשית ומבחר סולת דברי החכמים להיותי בוחר בדרך קצרה, ומפני טעם זה לא כתבתי פירוש על המאמרים כי אם הדבר המצטרך הרבה לענין המעשה מפני סבת האריכות. ועוד כי המאמרים סובלים כמה פירושים וכל אחד יפרש ברצונו, לכן קראתיו "ראשית חכמה":

גם מלת ראשית במ"ק עם אותיות ראשית גם בחשבון שמי במ"ק. גם מפני שנתן רשות להדפיס ספר הפרדס של מורי ע"ה, והאמת כי לא כל הרוצה ליטול את השם יטול, כי מי שיכנס אל החכמה הפנימית בלי תשובה ומעשים טובים לא יכנס לעולם אל החכמה. וכן דרשו בזוהר (זוהר פר', קכד), ואית נטורין אחרנין כגון נחשים ועקרבים ושרפים ונטרין ההוא טוב דלא יעול תמן מאן דלא איהו ראוי למיעל ואי לאו כולהו חייביא הוו עיילין ברזין דאורייתא, ובגין דא מאן דאיהו חייבא ויעול למנדע רזין דאורייתא כמה מלאכי חבלה דאיתקריאו חשך ואפלה נחשים ועקרבים חיות ברא מבלבלין מחשבתייה דלא יעול לאתר דלאו דיליה אבל מאן דאיהו טוב כל אילין נטירין אינון לממריה וקטיגור נעשה סניגור ויעלון ליה לטוב הגנוז ויימרון ליה מרנא הא ברנש טוב וצדיק ירא שמים בעי לאעלא קדמך ואמר לנו פתחי לי וכו', עד כאן לשונו לענייננו. לכן כוונתי לעשות הספר הזה לבאר הדרכים שצריך הנכנס אל החכמה, ולכן בארתי מקצת דרכים עד"ה בפרט בשער אהבה שרובו מדברי רבי שמעון בן יוחאי ע"ה והמקובלים האחרונים. ולזה קראתיו ראשית חכמה, ראשית וכניסה ליכנס לחכמה הפנימית, כי החכמה הפנימית היא הנקראת חכמה באמיתות, כמו שכתב החסיד הר' יוסף יעבץ ע"ה במשנת כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו וכו', זה לשונו, גם יתכן לפרש כי החכמה הנזכרת בזו המשנה אינה חכמת עשיית המצות כי אם החכמה העליונה חכמת הקבלה, והיא ידיעת טעמי המצות, ועליה אנו מתפללים בכל יום והאר עינינו בתורתך, כי מה חסרנו באמרנו ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד שנאמר אחר כך והאר עינינו בתורתך, אלא ודאי אנו מכוונים לחכמה המפוארה הזאת שעליה אמר דוד המלך ע"ה (תהלים קיט, יח), גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך, ולא אמר דוד ככן על דיני שור מועד ושור תם ואף לא על דיני אסור והיתר שהיו נשי ישראל בקיאות בהם, אלא על זו החכמה שאין לה סוף, כי כל תקותנו אל מול ההצלחה הזאת כי מתוכה נהיה דבקים בשמו הגדול. וחכמת עשיית המצות אינה כלום אם לא תבא לידי מעשה, ועליה נאמר לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה, וזאת החכמה מאת ה' מן השמים לטוב לפניו יתעלה, ואף אם תמצא יודעים בתורה אם לא קדם להם חסידות אי אפשר לידע אותה על אמתתה ונדמים יודעים ואינם יודעים, עכ"ל. וסעד לדבריו יש בזוהר (פר' שלח קס) כי דרש שם רבי שמעון בן יוחאי עליו השלום פרשת המרגלים על ענין עסק התורה ואמר, ויבואו עד נחל אשכול (במדבר יג, כד) אילין אינון מילי אגדה דרשה דתליין מסטרא דמהימנותא אולפין מתמן ראשי פרקין ראשי מלין אינון דבני מהימנותא חדאן במילין ומתברכאן מלין בגווייהו ומסתכלן שרשא חד ועקרא חד ולא אשתכח בהו פרודא, עד כאן לשונו. ויש מי שרצה לומר שאין חכמת הקבלה קרויה חכמה, שהרי דרשו

בשבת פרק ב (לא) פסוק (ישעיה לג, ו) והיה אמונתך עתך, על שתא סדרי, ואמר חכמת זה סדר קדשים, הרי שקראו חכמה לקדשים ולא לקבלה. ולדידיה תקשי שמן הראוי יותר ראוי לקרוא חכמה לסדר נזיקין, שהרי אמרו במשנה בסוף בבא בתרא, אמר רבי ישמעאל הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות, שאין לך מקצוע בתורה יותר מהן והן כמעין הנובע. אלא ודאי אין משם ראייה כלל, ולא נדרשו תיבות הפסוק ההוא על צד המקרה אמונת זה סדר זרעים וכו' ודעת סדר טהרות, אלא על פי הסוד כמו שפרשם רבי שמעון בן יוחאי עליו השלום בתיקונים (תקוני הזוהר ה) ע"ש. והעיקר כדברי החסיד, והראיה לדבריו מברייתא של רבי ישמעאל שהעתיקנו לעיל שאחר ששואלים לו ביום הדין על הגמרא שואלים לו על מעשה מרכבה ושיעור קומה שהוא עיקר ידיעת חכמה הקבלה. וכן יש עוד ראיות בחגיגה (חגיגה פ"ב) פרק אין דורשין, ואין כאן המקום להאריך:

ואחר שעלתה הסכמתנו בעשיית הספר הזה, ואחר סדרתי בו ה' שערים, שער הראשון, ביראה, כמו שיבארנו הטעם בהקדמת שער היראה; שער השני, באהבה; שער השלישי, בתשובה; שער הרביעי, בקדושה; שער החמישי, בענוה. ובכל שער ושער בארנו טעם סמיכות שער לשער וקדימה ואיחור, ובשערים אלו רובו חדוש שלא נמצא כתוב במפרשים. והיה דעתי לבאר שער בענין התורה, והנחתי הענין מפני שרובו כתוב במנורת המאור של הרבי יצחק אבוהב עליו השלום, ולא אטרח עצמו במה שכבר נעשה. וכן שער בענין התפלה, וכבר הקדימני ספר תולעת יעקב. עם היות שאין מדרש בלא חידוש מכל מקום אניח הדבר שלא להאריך. אמנם ראיתי ה' פרקים במנורת המאור של הרבי ישראל עליו השלום והוא נמצא בכתיבת יד וכדי לזכות את הרבים ראיתי להעתיקם ולהביאם לבית הדפוס כדי שיגדיל תורה ויאדיר, ורובו נוגע למעשה, פרק בתיקון עשיית המצות; פרק גידול בנים; פרק משא ומתן באמונה; פרק בענין הדין; פרק בדרך ארץ. ושם בפרק דרך ארץ נעתיק סדר חופת אליהו וכלל קיצור ספר מנורת המאור של הרבי ישראל עליו השלום:

ואחלה פני המעיין שאם ימצא אי זו טעות ואחלה יגיה כפי שכלו הטוב מבחוץ, כי היה הדבר נחוץ ולא היה לי זמן להגיה את ההעתק, וברוב מאמרי הזוהר לא יגיהם אם ימצא חלוף הרבה בין גרסת הדפוס לגרסה שלנו והגרסה שלנו הוגהה מתוך ספרי כתיבת יד הנמצאים פה צפת תוב"ב מוגהים ומדויקים בתכלית הדיוק. ועוד זאת אחלה פני המדפיסים ששימו ריוח בין ענין לענין, כי המעתיק לא שם ריוח כראוי, כמו בשער הקדושה שכתבנו כמה תיקונים לתיקון אות ברית, יעשו ריוח בין תיקון לתיקון. וכן בשער התשובה בהערות התשובה ושאר הדברים הכתובים שם, וכן בשער הענוה. והיתה השלמת הספר פה צפת תוב"ב שנת השל"ה י"ח יום לחדש אדר, נאם הצעיר אליהו בן הרבי משה די וידאש תנצב"ה:

(המשך אי"ה בגליון הבא)